

Степан Сливка

Національний університет “Львівська політехніка”,
Навчально-науковий інститут права,
психології та інноваційної освіти,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теорії та філософії права,
конституційного та міжнародного права
tfr2014@i.ua

КОРЕЛЯЦІЙНІ ОБҐРУНТУВАННЯ ЦЕРКОВНОГО І КАНОНІЧНОГО ПРАВА

<http://doi.org/10.23939/law2021.32.022>

© Сливка С., 2021

Українська Церква (особливо давня сільська) є надійним джерелом природно-надприродної канонічності, істини, справедливості та особливого національного світобачення. Церква століттями здійснювала духовне об’єднання роду українського, нашої доленосної нації, оскільки глибоко поглинула природні закони, увібрала у себе їхню мудрість, сприяла регулюванню дій Всесвіту.

Церква є духовною безпекою держави. Адже у природних законах відсутні суперечності, протиріччя, неузгодженості, розриви тощо, і побудоване канонічне право на цих нормах для Церкви є гармонійним догматом для тіла, душі і духу. Будь-яке право, крім надприродного (воно надчуттєве, абстрактне, не перевірене досвідом), обов’язково є витвором людини: апостолів, святих отців, єпископів, ченців.

Різні догматичні версії, конотації церковного права підтверджують різносторонні підходи до формування відповідної дефініції.

Кожна авторська дефініція є своєрідним шаблоном духовної драбини, приставленої Богом, котрою ми будемо намагатися сходити до небес. Церковне право допомагає підніматися по шаблях, як зростати у вірі, але від спокус не захищає. Цю захисну функцію здійснює канонічне право, яке є методологічним для церковного права. Тобто, канонічне право вказує духовний, трансцендентний напрям розвитку церковного права.

Ключові слова: позитивне право; держава; церква; гріх; християнин; взаємовідносини.

Постановка проблеми. Особливе в природному праві більше проявляється в церковному праві, оскільки менше пов’язується з державою. Зокрема, може мати місце така дефініція: церковне право – це *божественний аналог нормативно-правової духовної системи регулювання внутрішнього буття Церкви, прав і свобод духовенства та мирян*. Таємничу мудрість Церкви необхідно зафіксувати у дефініції. Їх буде декілька, виходячи зі змісту розуміння: як *загальне в позитивному праві*, як *особливе в природному праві*, як *одиничне в надприродному праві*.

Загальне в позитивному праві у науковій літературі зустрічається доволі часто. Автори підручників церковного права схильні висвітлити його зміст у співвідносності з позитивним, державним правом. Це фіксується й у офіційних виданнях.

Аналіз дослідження проблеми. Питання кореляційного обґрунтування церковного та канонічного права все частіше досліджують сучасні науковці, серед них Л. Джероза, В. Тухлян. Вважається, що *церковне право* в християнстві – це *сукупність релігійних та юридичних норм, якими регулюються структура і діяльність християнських церков, взаємовідносини церкви з державою, права та обов'язки духовництва* тощо [10, с. 359]; це *сукупність правил поведінки, які набули законодавчого затвердження, але їх обов'язково треба дотримуватися в житті, побоюючись гніву Господнього* [2]; це *корпус кодифікованого права, яким регулюється внутрішнє дисциплінарне життя Церкви та відносини її з державою* [1].

Зміст цих та багатьох інших дефініцій зводиться до людського нормативного впорядкування внутріцерковних та церковно-державних відносин. Тобто здійснюється загальні позитивістські підходи, які б утримували Церкву в “покорі” Подібні дії мають місце в тоталітарних державах, атеїстичних режимах. Елементи доцільності у таких підходах до церковного права є, але вони не повинні бути основними. Зокрема, потрібно дуже вимогливо ставитися державі до появи фальшивих релігій, які пропагують богопротивні вчення, підтримують темні сили і т. д.

Мета статті полягає в дослідженні кореляційного обґрунтування церковного та канонічного права.

Виклад основного матеріалу. Для визнаних, традиційних релігій, які повинні існувати поряд з державними органами, основним регулятором в державі є закон про свободу совісті, конституція та інші відповідні нормативно-правові акти, які сприяють, а не регулюють церковну діяльність.

Заслуговує уваги думка, що церковне право є божественним аналогом нормативно-правової духовної системи. Йдеться про те, що Бог створив духовні норми життя людей, а людина ще й продублювала зміст цих норм із своїми онтологічними конотаціями. Так, першими духовно-правовими нормами були норми для первісних людей, які жили в раю. Символізує ці норми заборона їсти яблуко із конкретної яблуні, ця заборона стосувалася обмеження у людському пізнанні світу, відповідного послуху, обов'язку, недопущення зради та багато інших норм, які мають місце в церковному праві.

Другим божественним аналогом нормативно-правової духовної системи є повчання пророків, яких Бог посилав для налагодження церковного життя людей на землі. Відомості про ці повчання входять у Церковне передання, а потім Апостольське передання, церковні традиції та інші богословські джерела.

Однак основну нормативно-правову систему для церковної діяльності становить Священне Писання. На основі Священного Писання складаються церковні правила, кодекси та інші нормативно-правові акти.

В окремих місцях божественним аналогом слугують Апостольські Писання та Писання святих отців. У церковному праві вони скеровані на більш глибоке пізнання світу, чіткіше викреслюються Божі шляхи, даються конкретні рекомендації щодо гасіння диявольської безбожності.

Важливим божественним аналогом церковного права є рішення семи Вселенських Соборів. Цінність полягає в тому, що вони вказували і засуджували різноманітні ересі щодо церковно-правових норм, які відходили від вчення Ісуса Христа. Завдяки рішенням Вселенських Соборів Церква більш чіткіше, цілеспрямованіше здійснювала виховні процеси вірян.

У внутрішньому бутті Церкви важливе місце займають права і свободи духовенства й вірян. У різні періоди історії ці права мали різний зміст, зокрема й каральний, заперечувальний. Тому замість природного права у життя людини входило позитивне право, атеїзм. Сьогоднішній час характеризується боротьбою (часто пасивною) з атеїзмом, з байдужістю до церковного права й самої Церкви. Проявляються спалахи навіть у науці про міфічність невизнання природного, церковного права, ревно відстоюючи людське, державне, тобто позитивне право, яке ніяк не може справитися з масовими суспільними проблемами. Тому така дефініція має право на існування.

Одиничне в надприродному праві використовується дуже рідко для церковного права. Гадаємо, таке твердження висловлюється вперше. Річ у тім, що в церковному праві обов'язково мусять бути загальне (державне право), особливе (власне церковне право) і одиничне (надприродне право). Адже у храмі здійснюється одягання у Христа, приймаються сльози розкаяння, виведення нас із неволі гріха, повертається зір осліпленим ересю та багато інших священнодійств, які входять до промислу Божого. Ці феноменальні священнодійства є потребами людини, які задовольняються таємно і невидимо, але обов'язково одинично, персонально, при повному входженні у духовне усамітнення, визнання своїх онтологічних помилок (гріхів) і покаяння. Тому сформулюємо відповідну дефініцію.

Церковне право – це канонічний витвір образом Божим засадничих положень для духовно-правового осмислення свого буття та надбання подоби Божої.

Отже, пропонується скерувати мислення до трирівневої системи церковного права: *ордологічної, екзистенціальної, трансцендентальної*. Ці системи взаємопов'язані. У них відображена кореляція церковного і канонічного права. Для більш якісного дослідження цієї кореляції проведемо аналіз церковного права з позицій надприродного права, врахувавши, що основними компонентами є: **усвідомлення віряними, що він є образом Божим і його прагнення до набуття подоби Божої.**

В анафорі Літургії святого Василя Великого записано “Вдостоївши її образом Своїм, Боже, Ти поставив її в достатньому раю” [4]. Ці слова відображають кінцеву мету земної Церкви, проте не кожна людина розуміє, як досягнути раю.

На шостому дні після створення тварин земного походження Бог провів раду Трьох з участю Божого Сина Ісуса Христа і Святого Духа. Було запропоновано створити людину за образом і подобою учасників Ради з метою налагодження особливого зв'язку з Творцем. Попереднє щоденне творіння готувалося саме для людини.

Творець планує дати дещо відмінне буття людині, ніж іншим творінням. Він створює нову істоту – людину, яка носитиме “образ і подобу” свого Творця й Слава Божа яснитиме на обличчі людини. В ній Творець знаходить відпочинок: “Впали сутінки шостого дня: і створення світу закінчилося витворенням досконалості, яким є людина, котра найпрекрасніша серед створінь, панує над усіма живими істотами і увінчує собою Всесвіт [9].

Образ Божий – це Син; на Його образ створена людина. І тому Син з'явився на землю в останні часи (у Новому Завіті), щоб показати подібність людського образу із Самим Собою. Саме на образ Христа – воплощеного Сина Божого – сотворено людину; вона є образом образу, існує в Христі, в якому вона усиновлена Богом; збагнути людину можна через Христа [4]. Повним і вседосконалим відображенням божественного образу Священне Писання називає тільки Сина Божого; людина же була порівняно дуже слабкою, блідною і недосконалою копією цього досконалого непорівняного образу невидимого Бога; однак, вона перебувала у безсумнівному родинному зв'язку з Ним, і звідси отримала право на назву Його роду, сина або дитини Божої, а також і прямо – образу і слави Бога [8, с. 12].

Церковне право допомагає людині осмислити, що вона є духовним братом Ісуса Христа, який разом з нами жив 33 роки земним життям. За цей час віряни мали можливість взяти приклади праведного життя, щоб потрапити на постійне місце проживання в раю. Там у нас онтологічна духовна рідня, а тут, на землі, – родичі, брати, сестри, чужі люди, які є лише ближніми, деонтологічними. Жити на Землі потрібно із онтологічною і деонтологічною ріднею. Але для цього існує певна канонічна інструкція, яку формує канонічне право, а реалізовує церковне право. Зокрема, у церкві детально тлумачиться створення людини.

Так, коли фізичний розвиток досягає достатнього рівня, тоді Бог “вдихає” у сформоване Ним тіло “подих життя” завдяки чому людина стає “живою істотою”. Священне Писання зображує Творця в образі Гончаря, котрий “ліпить” із земної глини людину. На шостому дні творіння світу вона стає вінцем творіння, а її тіло містить фізичні, хімічні, біологічні й психологічні елементи. Отже, акт творіння людини засвідчує подвійність її природи. З одного боку, вона створена “з пороху

земного” матерії, тобто, вона є одним з організмів, що живуть на землі, а з іншого – виходячи з біблійного одкровення, “дихання життя вдихнув в її лице подих життя, і людина стала живою душею” (Бут. 2,7). Тому людина є духовною істотою. Боже дихання – це вираз Божого життя, яке Він передає своєму творінню. В такий спосіб вона отримала Боже начало, що є запорукою приналежності до Божого буття [9].

Створення тіла людини із земної персті закладена ідея про спорідненість із всією видимою природою, найближчим чином із тваринним царством, яке виникло за творчим помахом із тої же самої землі. З іншого боку, в ознаці матеріальності фізичної природи людини подана думка про її руйнування чи смертності. Коли земний порошок прийняв фігуру (форму) людини, ця остання особливою, спеціальними діями самого Бога отримала душу, як початок розумного життя [8, с. 17]. Фактично це зв'язок видимого і невидимого світів, фізичного і духовного станів. Фізичний стан – смертний, а духовний – ні. Вміст всього фізичного стану у людині (у землі є всі хімічні й біологічні елементи) означає, що вона має можливість володарювати матеріальним світом, але до певної пори, яку встановлює духовний світ. Розглядувані ознаки образу Божого церковно право розвиває у людині у формі побожності Давидової та мудрості Соломонової. Тим самим, церковне право спрямоване на розвиток цих ознак у різних формах, зокрема побожності, мудрості та інших чеснот.

Людина створена однією волею Бога, але нею вона не може бути врятована. Бог рятує людину, лише коли воля людини йде в синергії із Божественною. Божественна воля буде завжди підкорятися блуканням, відхиленням, навіть бунтам людської волі, щоб привести її до свобідної згоди [3]. Це означає, що різноманітні варіації людини церковне право обґрунтовує, демонструючи тим самим велику терпеливість Бога до різноманітних варіацій Його образу, оскільки любить його і знає можливі спокуси злих сил. При цьому важливо, щоб людина, її воля була підкорена Божій волі, щоб вона визнавала епізодичну асинергію з Богом і поверталася назад у спільну дію. Цьому допомагають церковні закони.

Творець бажає мати свого помічника, свій відблиск і свою славу на землі, а в своєму образі – Він хоче Сам бути присутнім на землі. Подібно до Бога людина може за своєю волею змінювати оточуюче її середовище на краще, тому, що бути створеним на Божий образ означає представляти Бога й діяти від Його імені тут на землі [9]. Такі повноваження має кожна людина, але більшу силу в цьому мають єпископи, ченці, священники. Особливо це стосується випадку, коли вони після Божественної Літургії із Святим Причастям в своєму організмі звершують необхідні земні треби. Це наближує людину до Бога.

Однак людина схильна чинити гріх, чим бунтується проти свого Творця і радше віддає пошану створінню, яке насправді було для неї створено, ніж Творцеві, який створив людину, щоб панувала над створінням. Отець Небесний повсякчасно звертається до кожної людини з тим, що кожна людина, якою б навіть лихою вона не була – носить в собі образ Бога. Якщо людина не практикує молитовне життя, не ходить до церкви, на все скаржиться та ображається, нічого не встигає, то не дивно, що замість слів і “Ти єси Син мій любий” чує зазвичай своє: тепер зрозуміло, що я ніхто. Я безкорисна людина, яка нікому не потрібна. Однак голос “Ти Моє (Боже) уподобання” – лунає завжди [9]. Звичайно, спокус багато, багато бунтівних, заманливих пропозицій поступає із соціуму, які скеровані покладатися на самих себе. Але це все злі наміри, які скеровані проти добра, проти образу Божого, представника Бога землі. Церковне право регулює ці проблеми і постійно нагадує людині, що вона є образ Божий.

Мати образ Божий зобов'язує людину прямувати до подоби Божої, використовуючи при цьому норми церковного права. Без них людина самостійно не справиться з таким онтологічним завданням. Тому потрібні зусилля людини, щоб постійно підтверджувати у собі образ Божий і все більше наближатися до Нього.

Кожен християнин повинен зростати від образу до подоби Божої, покликаний до того, щоб таке таїнственне відображення божественного буття в його житті виявлялося щораз виразніше. Осягання богоподібності породжує християнські чесноти. Святі отці вважали, що чеснота – це

здатність, закладена в людську душу, джерело природних сил, які розвиваються та вдосконалюються у співдії з Божою благодаттю. Чеснота є силою та здатністю людини, створеної на образ Божий, уподібнюватися до Бога, досягати обожествлення [4]. Для повноцінного набуття подоби Божої необхідний церковно-правовий захист гідності та честі вірянина. Такий захист пропонує здійснювати позитивне право, але у цьому процесі багато суб'єктивних факторів, які незадовільно відображаються на людині. Від сили душі людини залежить її гідність та честь, від процесу набуття подоби Божої.

Сили душі людської досить обмежені. Душа людини має свободну волю. Тому людина може бажати, але може і не бажати бути подобою Божою, бо це залежить від вільного бажання самої людини, від її волі. Подоба Божа залежить від спрямованості душевних сил. Вона вимагає духовної праці людини над собою. Якщо людина прагне істини, добра, правди Божої, то вона стає подобою Божою. Якщо ж людина любить тільки саму себе, обманує, ворогує, чинить зло, турбується лише про земні блага, думає тільки про тіло своє і не турбується про душу свою, то така людина перестає бути подобою Божою (тобто бути схожою на Бога – Отця свого Небесного), а стає схожою у своїм житті на тварин, і може остаточно уподібнитися злому духові – Дияволу [6]. Тобто, нагнітання людиною приносить всілякі біди самій людині. У світі панує людська злоба тому, що людина не прагне активно досягати подоби Божої, піддається на матеріальні спокуси. Тому потрібно співдіяти з Божою благодаттю, на яку скеровує церковне право.

Внесення у дефініцію церковного права поняття образу і подоби Божої у минулому не здійснювалося через офіційні і неофіційні рецензування науковцями, які по-різному ставилися до віри. Крім того, проводилося штучне зарахування до традиційного відмежування науки від Бога. Вважалося, що науки церковного права не існувало. Така байдужість або в деяких випадках й ворожість не дуже йде на спад. Є потреба внести зацікавленість у церковному праві, оскільки будь-яке право є витвором людини.

Свята Церква вчить: під образом Божим треба розуміти дані Богом людини сили душі й розум, волю, почуття, а під подобою Божою здатність людини спрямовувати сили своєї душі до уподібнення Богу, – удосконалюватися в прагненні істини і добра [6]. В цьому й полягає основний зміст одиничного в надприродному праві, зокрема у церковному праві, яке сповідує норми канонічного права. Природно, що виникає необхідність здійснити деяку кореляцію церковного і канонічного права. Для цього необхідно встановити спільні та відмінні ознаки.

Кореляція (від лат. співвідношення, відповідність, взаємозв'язок, взаємозалежність) церковного і канонічного права свідчить про необхідність існування одного і другого. Існує тісний зв'язок між ними, який слід використовувати у юридичній діяльності. Цей зв'язок впливає із законів природи, зокрема законів буття людини, де має місце взаємозалежність тілесного, душевного та духовного існування. Ці категорії існування оберігає і регулює Церква, очолювана канонічним правом з метаантропологічним обґрунтуванням. Ідеться передусім про **зовнішній і внутрішній світ** реального, матеріального життя та **віртуальний** світ майбутнього позатілесного небесного життя. У кожному світі взаємозалежність між церковним і канонічним правом різна.

Зовнішній світ характеризується властивостями і потребами сучасного життя. Це повсякденні потреби людини, які задовольняє церковне і канонічне право, утворюючи своєрідну природно-надприродну процесуальну взаємозалежність. Ці потреби можна умовно об'єднати у семи основних великих груп. Розглянемо їх.

Церковне право потребує нормативної канонічності. Основна кореляційна потреба полягає у тому, що канонічне право допомагає оберігати образ Божий і формує шлях, вказує напрям людині прямувати до подоби Божої. Тобто методологією церковного права є канонічне право, тому церковне право мусить бути канонічним. Для цього встановлена сувора канонічно-церковна дисципліна у

Церкві, незважаючи на те, що Церква є своєрідним автокефальним громадянським суспільством. Це умовне суспільство регламентується Божим правом, створеними Ісусом Христом регламентаціями.

Церковне право ґрунтується на ієрархії, а канонічне – на Одкровенні. У релігійному словнику зазначено, що церковна ієрархія (грецьк. – священновладдя) – це сукупність чинів духовенства в порядку субординації, прийнятої в тій чи іншій Церкві, форма організаційного церковного устрою. Церковна ієрархія склалася під впливом умов феодального суспільства і понині нагадує тогочасну структуру світської влади. А Одкровення – це термін, який у богослів'ї позначається все те, що Сам Бог відкрив людям про Себе і про правильну істинну віру в Нього. Бог відкриває себе кожній людині через видимий світ (природу), людську совість (голос Божий в нас), провіденціально сприйняту історією людства або за допомогою надприродного Одкровення, яке, будучи головним і визначальним, розглядається як незаперечне джерело божественних істин [7, с. 125, 221]. Спільною ці обидва елементи творять Церкву, яка таким чином є правовою. Хоч і передає через ієрархію, діюче канонічне право є нічим іншим як продовженням існування заснованої Ісусом Христом Церкви [2, с. 23]. Тобто ієрархічність Церкви забезпечує правомірність реалізації канонічних норм у богослужбових й позабогослужбових потребах. Крім того, ієрархічні структури Церкви беруть участь у роз'ясненні Церковного передання, Священного Писання, Апостольського передання і їх колективне прийняття є доповненням до канонічного права.

Церковне право безпосередньо розвиває й удосконалює буттєві людські ознаки й властивості. Уцерковлена людина, яка постійно перебуває у церковних природно-правових відносинах, підтримує своє онтологічне становище. Без реалізації церковного права людина не до кінця використовує свої можливості, не повністю або й неправильно виконує вимоги промислу Божого. Наявний життєвий трепет церковне право приводить в онтологічний стан, виправляє життя грішного, благотворно реагує на лихі вчинки та ін. Все це здійснюється за допомогою канонічного права з участю пастиря.

Церковне право визволяє поневолених злом благодать, людей. Адже багато людей розтратили все багатство дарів Божих, посіяли на землі гидкі гріхи, запродалися гріхові, ходять за лукавими і злими вчинками та чинять багато інших діянь, не сумісних з образом Божим. Будучи здатним до спокуси темних сил, людина втратила рай, знівечила почуття любові і легко попадає в пастки, які спеціально розставив лютий ворог. Тепер, будучи на чужині, людина не завжди розуміє, що їй потрібно повернутися додому, де Бог підніс людину вище ангелів, а тепер через упадок вони нам допомагають. Церковне право скероване на те, щоб грішна людина, душа якої рветься до Бога, взяла смиренно свій хрест і йшла за Ним, жертвовно любячи, канонічно живучи.

Церковному праву притаманний характер примусовості. Так у богословській літературі зазначено, що церковне право вивищується над власною волею, діє на неї з силою необхідності. Звичайно, Церква сама по собі не може примушувати фізично так, як примушує до виконання своїх законів держава. Примусова сила церковно-юридичних норм відбувається не із простої необхідності церковного порядку, а із положення окремих осіб в цьому порядку. У церковному праві, на відміну від світського, моменти зовнішнього примусу і внутрішньої особистої свободи цілком співпадають [5,с.13]. Канонічне право не примусове. Його норми мають дозвільний, рекомендуєчий характер і вказують на недопустимість того чи іншого діяння. Правда, церковне право здійснює примус лише дій, слів вірянину, а канонічне право має вплив ще й на думки та почуття, що для вірянину є дуже важливим, онтологічним.

У церковному праві міститься комплекс синергетичної охорони тілесного здоров'я. Часто можна почути фразу: головне – здоров'я, а все решта додається, що не зовсім є онтологічним, оскільки духовність тоді не на першому місці. А про те, що Бог хворобою може випробовувати ступінь віри в Нього ми забуваємо. Забуваємо й про те, звідки взялася хвороба. Виліковні хвороби (простуда, зубний біль, легкий кашель та ін.) є, скоріше, неправильною експлуатацією організму. Невилі-

ковними хворобами є боротьба з Богом, внаслідок чого виникає гнів Божий і плачевні результати. Ми навіть не задумуємося, як може виникнути ця боротьба: брехня, наклепи, засудження, зневага іншими, знищення природи, безцільне полювання на диких тварин, насміхання над Богом, Церквою та віруючими і т. д. Ці дії людини є синергетичними, нелінійними, значить синергетичною має бути охорона здоров'я, яка полягає в тому, щоб Бог був пріоритетом у нашому житті. Тоді віра в Бога, ходіння до церкви, щирі молитви сприяють благословенню. Відмова від Бога веде до відмови від життя в раю. Треба задуматись, можливо у наступні роки будуть поширюватись вірусні захворювання? Чому?

У зовнішньому світі існує плюралізм церковного права. Після вознесіння Ісуса Христа на небо почали поширюватись різні ересі щодо віри. З'явилися різні релігійні течії, конфесії, поділ Церков тощо. Ці дуже грішні діяння стали причиною формування різних варіантів церковного права. Видається, що канонічне право визнають єдиним всі, а шляхи виконання його, тобто церковне право, формують своє. Такий плюралізм породжує низку суперечливих законодавств і з'являються богословські проблеми Церкви, різні тлумачення. Адже церковне право повинно повністю підкоритися канонічному праву, тобто Божому праву, яке утворилося з вчення про Божі (природні і надприродні) закони, які є єдиними. Змінити закони, за якими живе природа, неможливо. Отже, і канонічне право є ортодоксальним із деякими несуттєвими доповненнями, пов'язаними з вимогою сучасності. Плюралізм церковного права не є онтологічним.

Внутрішній світ церковного права стосується екзистенційного, душевного життя вірянина. Можна сказати просто й однозначно: церковне право формує душу людини, додаючи у внутрішній світ нові екзистенціали до подарованих Богом при народженні і до вихованих в родині протягом єдиного батьківського впливу.

Розуміння канонічного права тісно пов'язане з таїнствами Церкви. В результаті утворюється канонічне церковне право, яке ґрунтується на утворених канонічним способом душевних нормах життя – екзистенціалах. Екзистенціалами, які утворилися у звершенні Таїнств Церкви, визначають внутрішній світ людини.

Канонічне право сприяє набуттю подоби Божої через сім таїнств: **хрещення, миропомазання, євхаристію, покаяння, священство, шлюб і оливопомазання**. У цих таїнствах, які лежать в основі церковного права, реалізуються всі Божі закони. Кожне таїнство містить велику кількість канонічних норм, які людина під впливом отриманої Божої благодаті перетворює для себе в екзистенціали.

Хрещення є первинною для людини кореляційною дією між церковним і канонічним правом, між видим і невидимим. Кореляція здійснюється через хрещених батьків, які стають канонічними гарантами наповнення внутрішнього світу похресника онтологічними екзистенціалами. У хрещенні церковне право отриманою благодатною силою невидимим чином дає можливість новому громадянину Церкви удосконалювати наявний в собі образ Божий і скеровує на онтологічний шлях набуття подоби Божої.

Таїнством **миропомазання** видимим чином подаються невидимі дари Святого Духа. Цим фактично закріплюється таїнство хрещення і канонічні норми переходять у церковні норми, які Церква оберігає і примножує.

Євхаристійне єднання в Церкві є основною кореляцією між церковним і канонічним правом. Що може бути ціннішим від процесу запрошення Ісуса Христа у свою душу. Тим самим ми підтверджуємо, що маємо образ Божий, який потребує канонічного підсилення. Причому до євхаристії (причастя) допускаються і всі присутні віряни, які щиро моляться, але фізично не споживають тіла і крові Ісуса Христа. Тому Церква постійно запрошує людей стати прихожанами на кожне богослужіння.

Покаяння здійснюється при таїнстві сповіді. Частота сповідей конкретно не визначена канонічним правом. Вірянин сповідається на свій розсуд. Це залежить від ступеня грішного життя. Але

у цьому таїнстві корелюються (в кожному разі повинні корелюватися) всі канонічні норми, норми Священного Писання. Покаяння робить людину онтологічною навіть в тому випадку, коли деякі гріхи повторюються, але з меншою силою.

До таїнства **священства** долучаються ті особи чоловічої статі, які отримали Боже схвалення стати пресвітером (дияконом, священником) чи згодом єпископом. Однак, треба зауважити високу ступінь канонічності при цьому таїнстві, оскільки кандидату у пресвітери прощаються всі скоєні до цього часу гріхи. Він стає “чистим” перед церковними служителями, вірянами і сам здатний здійснювати таїнство сповіді. Тому кореляція церковного і канонічного права у таїнстві священства висока.

Земне життя передбачає здійснення таїнства **шлюбу**. Багато канонічних норм повинні увійти в церковне життя молодої пари. Ці кореляційні норми мають основну мету – стати одним духовним цілим на основі міцної любові. Проте ця вимога часто не досягається, і кореляція руйнується.

Віряни мають можливість отримувати таїнство **оливопомазання** (соборування). Це виникає при потребі зміцнити своє фізичне, одночасно й духовне, здоров'я.

У внутрішньому світі церковне право вгамовує душевну спрагу. Цьому сприяє канонічне право, оскільки у ньому присутнє Боже право, яке породило Церкву й церковне право. Тому церковний характер канонічного права є кореляційний, узгоджувальний у сучасному житті. Знищення гріховної нечистоти доводить, що шлях до подоби Божої очевидний. Просто необхідна єдність в любові, онтологічний розсуд, утримання думок у канонічній чистоті і буде поступово вибудовуватися екзистенційна будівля віртуального, екзистенційного світу.

Віртуальний світ церковного права відображає велику силу, здатність повернути людину назад у рай. Це можливо і навіть без прояву особливих труднощів. Потрібно лише **віра, надія і любов**. Там містяться всі інші необхідні компоненти.

Віра корелює церковне і канонічне право. У богословській літературі зазначається, що віра проголошена у формі права, а отже, формально набуває і правової норми, яка вимагає обов'язкового визнання змісту віри. Цей зміст віри як такий є елементом Божого права, в якому справджується твердження: віра визначає поняття Церква, а поняття Церква визначає церковне право. Церковне і канонічне право творять Церкву, яка таким чином є правовою [2, с. 23]. Тобто, за допомогою віри, дотримуючись норм церковного права, людина може здійснити свою онтологічну мрію – продовжити своє життя безтілесно у раю.

Надія релігійна – одна з форм сприйняття майбутнього в духовному житті людини, де бажане, потрібне чи необхідне пов'язане з вірою в надприродне [7, с. 207], віртуальне. Кореляція в цьому випадку здійснюється за рахунок підвищення рівня духовності у молитвах, богослужіннях, добрих справах. Головне у напрямі до віртуального світу – не втратити надію при жодних обставинах.

Любов визначає віртуальний світ. Умовно кажучи, без любові туди не пускають. Це означає, що любов несе спасіння. Вона є межею церковного і канонічного права – повернутися у небесний світ, де готується пристановище душі. У цій дії бере участь й сама людина, яка своєю любов'ю відчуває (хоча й частково) небесну таємничу радість. Любов'ю віруюча людина освічує небесною зорею свій розум і почуття. Небесне світло в антропологічній сутності людини є основною кореляцією на шляху у канонічний, віртуальний світ за допомогою Церкви.

Висновки. Отже, кореляційні обґрунтування церковного і канонічного права зводиться до відмежування двох близьких понять і встановлення спільних, відмінних ознак та властивостей. З метою недопущення деінститулізації суспільства необхідно проводити кореляцію з врахуванням таких філософських категорій як загальне особливе й одиничне. Чіткі кореляційні відмінності мають місце у зовнішньому, внутрішньому та віртуальному світі. Головне у кореляційних процесах

пам'ятати, що канонічне і церковне право тлумачить, що образ Божий – це дані Богом людині сили душа й розум, воля і почуття, а подоба Божа – здатність людини спрямовувати сили своєї душі до уподібнення Богу, удосконалюватися в прагненні істини і добра.

Схематично це можна записати так: **властивості, сила душі → спрямованість душевних сил.**

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Церковне право / Вікіпедія.
2. Джероза Л. (2001) Церковне право / пер. з нім. Н. Щиглевської. Л.: Свічадо. 336 с.
3. Досконалість та унікальність людини як образу Божого // URL: <https://matrix-info.com/doskonalist-ta-unikalnist-lyudyny-obraza-bozhogo/>.
4. Людина – на образ і подобу Богу / URL: http://pcc.ugcc.org.ua/?p=2952&fbclid=IwAR28__1Xh1GbZMm75yXAPhLv7-3Qqe1UVpMH61j11AAK9FRRk4nRjsxUiig.
5. Павлов А. С. (2002) Курс церковного права. СПб.: Изд-во “Лань”. 384 с.
6. Про образ і подобу Богу в людині // URL: <http://hram.in.ua/biblioteka/osnovy-viry/91-book91/691-title1072>.
7. Релігієзнавчий словник (1966) / за ред. А. Колодного і Б. Лобовика. К.: Четверта хвиля. 392 с.
8. Толковая Библия или Комментарий на все книги Св. Писання Ветхого и Нового Завета (1904) / под ред. А. П. Лопухина ; в 3-х томах. Т. 1. Пятикнижие Моисеево. Петербург.
9. Тухлян В. (2017). Образ і Подоба Божа в Мені // URL: <http://dds.edu.ua/ua/articles/2/slovo/2017/2152-obraz-i-podoba-bozha-v-meni-2019.html>. Слово № 3 (71).
10. Юридична енциклопедія (2004) : в 6 т. / редкол. Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К.: “укр. енцикл.”, Т. 6: Т-Я. – 768 с.

REFERENCES

1. **Cerkovne pravo** [Church law] / Wikipediya.
2. Dzherozha L. (2001) **Cerkovne pravo** [Church law] / per. z nim. N. Shhyglevskoyi. L.: Svichado. 336 p.
3. **Doskonalist ta unikalnist lyudyny yak obrazu Bozhogo** // URL: <https://matrix-info.com/doskonalist-ta-unikalnist-lyudyny-obraza-bozhogo/>.
4. **Lyudyna – na obraz i podobu Bozhu** [Man is in the image and likeness of God] / URL: http://pcc.ugcc.org.ua/?p=2952&fbclid=IwAR28__1Xh1GbZMm75yXAPhLv7-3Qqe1UVpMH61j11AAK9FRRk4nRjsxUiig.
5. Pavlov A. S. (2002) **Kurs cerkovnogo prava**. [Church law course] SPb.: Yzd-vo “Lan”. 384 p.
6. **Pro obraz i podobu Bozhu v lyudyni** [About the image and likeness of God in man] // URL: <http://hram.in.ua/biblioteka/osnovy-viry/91-book91/691-title1072>.
7. **Religiyeznachyj slovnyk** [Religious dictionary] (1966) / za red. A. Kolodnogo i B. Lobovyka. K.: Chetverta hvylya. 392 p.
8. **Tolkovaya Byblyya yly Kommentaryj na vse knygy Sv. Pysannya Vetxogo y Novogo Zaveta** [Explanatory Bible or Commentary on all the books of the Holy Scriptures of the Old and New Testaments] (1904) / pod red. A. P. Lopuhyna. V 3-x tomah. T. 1. Pyatyknyzhye Moyseevo. Peterburg.
9. Tuxlyan V. (2017) **Obraz i Podoba Bozha v Meni** [The image and likeness of God in Me]// URL: <http://dds.edu.ua/ua/articles/2/slovo/2017/2152-obraz-i-podoba-bozha-v-meni-2019.html>. Slovo 3 (71).
10. **Yurydychna encyklopediya** [Legal encyclopedia] (2004): V 6t. / redkol. Yu. S. Shemshuchenko (golova redkol.) ta in. K.: “ukr. encykl.”, T. 6: T-Ya. 768p.

Дата надходження: 27.10.2021 р.

Stepan Slyvka

Lviv Polytechnic National University,
Institute of Law,
Psychology and Innovative Education,
Doctor of Law, Professor,
Professor of the Department of Theory and Philosophy of Law,
Constitutional and International Law

CORRELATION JUSTIFICATIONS OF CHURCH AND CANON LAW

The Ukrainian Church (especially the ancient rural one) is a reliable source of natural-supernatural canonicity, truth, justice and a special national worldview. For centuries, the Church has realized the spiritual unity of the Ukrainian race, our fateful nation, because it has deeply absorbed the laws of nature, absorbed their wisdom, and helped regulate the actions of the universe.

The church is the spiritual security of the state. After all, there are no contradictions, contradictions, inconsistencies, gaps, etc. in the laws of nature, and the canonical law based on these norms is a harmonious dogma for the body, soul and spirit for the Church.

Any right, except the supernatural (it is supersensible, abstract, not tested by experience), is necessarily a work of man: apostles, holy fathers, bishops, monks. Different dogmatic versions, connotations of ecclesiastical law confirm the diverse approaches to the formation of the relevant definition. Each author's definition is a kind of spiritual step, a ladder set by God, which we will try to ascend to heaven.

Church law helps to rise through the ranks as a growth in faith, but does not protect against temptation. This protective function is performed by canon law, which is methodological for ecclesiastical law. That is, canon law indicates the spiritual, transcendental direction of development of ecclesiastical law.

Key words: positive law, state, church, sin, Christian, relationships.